

Overligger: Virksomhedernes tilpasning, ny teknologi og produktivitet

Et velfungerende og konkurrencedygtigt erhvervsliv er afgørende i forhold til fortsat at sikre Danmarks høje velstandsniveau, hvor levestandarden er høj og mulighederne mange. Det kræver, at virksomhederne er omstillingsparate og løbende tilpasser deres produktion i forhold til ændringer i efterspørgslen efter varer og tjenester.

Samtidigt er det nødvendigt, at fx arbejdskraften flytter sig både på tværs af brancher og på tværs af virksomheder inden for en branche, for at den placeres hos de mest effektive virksomheder. For at understøtte dette, er det blandt andet vigtigt, at nye virksomheder løbende starter op, mens ikke rentable virksomheder lukker ned.

Store brancheforskydninger og tilpasninger i Dansk økonomi

Gennem de seneste 40 år har den teknologiske udvikling og den øgede globalisering medført en kraftig omstilling i dansk økonomi. Hvor industrien og landbruget tidligere udgjorde en stor andel af beskæftigelsen, udgør offentlig og privat service i dag godt 75 pct. af den samlede beskæftigelse mod ca. 45 pct. i 1966.

Samtidigt produceres de produkter, der fx produceres i landbrug og industri, på en mere effektiv måde, og vi producerer i dag nye produkter, som ikke fandtes tidligere. Det har bidraget til et højt produktivetsniveau i Danmark sammenlignet med udlandet.

Den teknologiske udvikling har samlet set ikke betydet, at arbejdskraften er blevet overflødiggjort, men udviklingen har løbende stillet krav til, at Danmark har været i stand til at omstille arbejdskraften fra én branche til en anden. Det er blandt andet lykket i kraft af et fleksibelt arbejdsmarked, og ved at de beskæftigede løbende har tilpasset deres kompetencer i forhold at imødekomme efterspørgslen, fx gennem efteruddannelse.

Danske virksomheder har generelt været gode til at omstille deres produktion til den ændrede globale efterspørgsel, og brancheforskydningerne har været med til at understøtte en stigende velstand for den danske befolkning. I det omfang danske virksomheder rykker produktionen til områder, hvor produktiviteten i Danmark ligger bedst sammenlignet med udlandet – dvs. til områder, hvordan Danmark har en såkaldt komparativ fordel – vil det kunne gavne vel-

standen yderligere. Det betyder ikke nødvendigvis, at arbejdskraften flytter til de brancher, hvor produktiviteten er højest, men derimod er det Danmarks relative position, som er afgørende for velstandsgevinsten.

Udviklingen har også betydet, at Danmark eksporterer produkter med gennemsnitlig stigende relative priser, mens produkterne, vi importerer, er blevet billigere. En del af vores velstandsstigning kommer således fra et forbedret bytteforhold i forhold til udlandet.

Fortsat produktivitsudfordringer i Danmark

Hvis Danmark fortsat skal nyde godt af en høj velstand, er det vigtigt, at produktiviteten i de enkelte brancher løbende forbedres. Det er især i det omfang, at produktivitsvæksten i enkelte brancher er lavere sammenlignet med udlandet, at det kan give et velstandsproblem. Set over de seneste år har der været en relativt lav produktivitsvækst i Danmark som helhed. Produktivitsrådet peger på, at lav produktivitsvækst ikke er et specifikt dansk problem, men at der fortsat er produktivitsudfordringer i dansk økonomi.

Danske virksomheder, herunder særligt industrivirksomheder, har overordnet set været gode til at adoptere ny teknologi og forbedre deres produktion. Produktivitsstigningerne er dog ikke ligeligt fordelt mellem brancherne, og industrien har oplevet en større produktivitsvækst som følge af fx ny teknologi. Særligt i den del af servicesektoren, som ikke er udsat for international konkurrence, er der imidlertid tendens til en begrænset produktivitsstigning.

På tværs af virksomheder i samme branche er der desuden store forskelle i produktiviteten. Der er imidlertid ikke tegn på, at de meget produktive virksomheder er kommet til at stå for en større andel af de samlede produktionsressourcer. Det betyder, at arbejdskraften og kapitalen ikke i tilstrækkelig grad er placeret der, hvor de skaber størst værdi. Dette fænomen er særligt udbredt for de private serviceerhverv (fx hoteller, restauranter mv.), hvor virksomheder med høj produktivitet kun beskæftiger knap 15 pct. Til sammenligning beskæftiger virksomheder med høj produktivitet i industrien ca. 40 pct.

At der løbende træder nye virksomheder ind på et marked, mens ikke rentable virksomheder ophører, er en vigtig grundpille i den løbende reallokering af produktionsressourcerne til de virksomheder, hvor de skaber størst værdi. I Danmark er andelen af både nye og ophørte virksomheder generelt højere end i de lande, vi normalt sammenligner os med. En relativt høj andel af fx nye virksomheder er ikke i sig selv tilstrækkelig til at sikre en sund dynamik, da nye virksomheders vækstbidrag typisk er lavere i starten og kun udgør ca. 8 pct. af den årlige samlede jobskabelse.

Store gevinster ved at forbedre ressourcerne mellem de lav- og højproduktive virksomheder

I praksis vil der være flere måder at forbedre fordelingen af ressourcerne imellem de lav- og højproduktive virksomheder, herunder særligt øget konkurrence. Hvis det fx bliver lettere for nye virksomheder at træde ind på et marked, kan alene truslen om en indtræden øge presset på de eksisterende virksomheder og derigennem deres incitament til at være innovative og ad den vej forbedre produktionen.

Øget konkurrencepres kan også medvirke til, at virksomheder med lav værdiskabelse udkonkurreres og må lukke ned, hvilket frigiver arbejdskraft til de øvrige virksomheder. I den forbindelse kan offentlig støtte til visse brancher betyde, at der utilsigtet holdes liv i virksomheder og brancher, der reelt ikke er konkurrencedygtige uden offentlig støtte.

Et forsigtigt skøn for produktivitetspotentialet peger på, at hvis de lavproduktive virksomheder bliver lige så produktive som de mest produktive virksomheder, da kan det hæve bruttoværditilvækst med 15-30 mia. kr. (svarende til 1-2 pct. af værdiskabelsen i den private sektor), hvor godt 80 pct. af potentialet indfries gennem forbedret allokering hos de private serviceerhverv.

Det offentlige har en helt central rolle i at sikre gode rammevilkår for danske virksomheder, fx gennem enkel og overskuelig regulering, velfungerende infrastruktur, effektiv offentlig sagsbehandling samt adgang til kvalificeret arbejdskraft. Gode rammevilkår påvirker blandt andet produktiviteten gennem investeringsomfanget, hvorfor en konkurrencedygtig erhvervsbeskatning er et vigtigt element.

Den offentlige sektor står også for en betydelig del af den samlede økonomi, og effektiviteten i den offentlige sektor har dermed stor betydning på effektiviteten af den samlede ressourceudnyttelse. Det er således vigtigt løbende at overveje, om den offentlige sektor er indrettet hensigtsmæssigt.

Produktivitetsrådet, under De Økonomiske Råds formandskab, peger blandt andet i forlængelse af produktivitetskommissionens anbefalinger på en række områder, der kan bidrage til øget konkurrence. Et af de områder, hvor der ifølge produktivitetsrådet kan være et stort potentiale for at styrke produktiviteten, er gennem øget konkurrence i realkreditsektoren.

Produktivitetsrådet støtter også Konkurrencerådets anbefalinger af, at både den nationale lovgivning og EU-lovgivningen gennemgås med henblik på at fjerne unødige barrierer for konkurrencen. Produktivitetsrådet henviser også til, at der kan fjernes ejerskabsbegrænsninger i dele af sundhedssektoren og indenfor advokatbranchen, da denne regulering kan indebære betydelige konkurrencebegrænsninger.